

שאלה: האם מותר להביא ספר תורה לבית האבל גם אם יקראו בו פחות משלש פעמים?

תשובה: הירושלמי במסכת יומא פרק ז' הלכה א' מקשה על ההלכה שמביאים ספר תורה לקרוא בו אצל הכהן הגדול: "בכל אתר את אמר הולכין אחר התורה, והכא את אמר מוליכין את התורה אצלן?" ותירוצו: "אלא על ידי שהן בני אדם גדולים התורה מתעלה בהן". על סמך זה כתב המרדכי בסוף פרק קמא דראש השנה (סימן תש"ז): "מצאתי בתשובה דבני אדם החבושים בבית האסורים אין מביאים אצלם ספר תורה אפילו בראש השנה ויום הכיפורים כדאמרינן בירושלמי... הביאו הבית יוסף או ח' סימן קל"ה אות י"ד. וכן פסק השולחן ערוך או ח' סימן קל"ה סעיף י"ד: "בני אדם החבושין בבית האסורין, אין מביאים אצלם ספר תורה אפילו בראש השנה ויום הכיפורים." הרמ"א בהגהתו במקום, כותב: "והיינו דוקא בשעת הקריאה לבד, אבל אם מכינים לו ספר תורה יום או יומים קודם, מותר (אור זרוע הגהות אשרי פ"ג דברכות): ואם הוא אדם חשוב, בכל ענין שרי (שם), וכן הוא ב"בב"ש או ח' סימן קל"ה סעיף י"ד.

הטעם לאיסור הבאת ספר תורה לבני אדם החבושים בבית האסורים הוא, כנובע מן הירושלמי וכמפורש ב"משנה ברורה" סימן קל"ה ס"ק מ"ז: "שזלזול הוא לספר תורה להוליכה אל אנשים שצריכין לה, כי כבודה שילכו אנשים אליה". אך אם מכינים לו ספר תורה יום או יומים קודם, והוא הדין אם הכין מקום לספר תורה באותו יום שיהא מונח שם יום או יומים ("מגן אברהם"), מותר כי אז אינו ניכר שהבאת הספר היתה לצורך קריאה בלבד, אלא שקבע דירתו של הספר בכאן לאותו זמן ("משנה ברורה" סימן קל"ה ס"ק מ"ט). כמו-כן, אם מדובר באדם חשוב גדול בתורה הרי אין זלזול בהבאת הספר אליו כי התורה מתעלית על ידי אנשים גדולים, ולכן מותר להביא את הספר אליו אפילו בלי הכנת מקום.

מטעם זה כתב "ערוך השלחן" או ח' סימן קל"ה סעיף ל"ב על קריאת התורה בבית האבל: "והמנהג לדקדק שיקראו בה ג' פעמים דזה מיקרי כקביעות ואין בזיון במה שטלטלה מבית הכנסת, אבל בפחות משלש פעמים טלטלה לצורך ארעי ויש בזיון אף אם הביאוה מקודם". וכן כתב בשו"ת "אגרות משה" חלק יו"ד ד' סימן ס"א: "נוהגין בזמננו שבכל בית אבל עושין מנין לכל התפילות בחול, ומביאין ספר תורה לשם. אבל מקפידין שיקראו שם שלש קריאות".

והנה ב"ביאור הלכה" (שם) תמה על איסור הבאת ספר תורה לבני אדם החבושים בבית האסורים, שהרי הירושלמי מדבר במציאות בה אפשר ללכת למקום שספר התורה מונח בו, ולכן זלזול הוא להוליך את ספר התורה אל האנשים. אך אנו עוסקים באנשים אנוסים הרוצים לקיים מצות קריאת התורה, ואם כן מדוע לא נביא את הספר אליהם? וכי יש זלזול בכך כשבני אדם מהדרים אחרי המצוה לקרוא בתורה ואינם יכולים ללכת אל הספר, אם נביא את הספר אליהם? קושיה כזאת מקשה גם ה"פרי חדש". ואכן, ה"אור זרוע" כותב שמותר להביא את הספר לחולה משום שהוא אנוס, וטעמו הוא שאם מביאים לאנשים חשובים בשל כבודם, כל שכן שמביאים לביתו של זה שאנוס.

עוד מצינו ב"בב"ש או ח' סימן תקפ"ד סעיף ג' שהוא חוזר על האיסור להביא ספר תורה לבני אדם החבושים בבית האסורים, והוא מוסיף טעם "שאינו כבוד לספר תורה ללכת אחריהם לבית האסורים". מדברי ה"בב"ש האלה משמע שהטעם הוא שבית האסורים אינו מקום מכובד לספר תורה. לעומת זאת, בסימן קל"ה ה"בב"ש מסכים לדברי הרמ"א שאם מביאים לו ספר תורה יום או יומים קודם מותר, ומכאן

משמע לכאורה שאין בעית כבוד בבית האסורים, כי מאי שנא יום או יומים לגבי בית האסורים? וכן הקשה רבי צבי פסח פרנק בשו"ת "הר צבי" או"ח א' סימן ע"א. והנלענ"ד לתרץ בדברי ה"לבוש" שישנו איסור מיוחד להביא ספר תורה לבית האסורים כי אין זה מקום מכובד לספר תורה (כמו שכתב בסימן תקפ"ד), ואפילו שם - אם מביאים לו ספר תורה יום או יומים קודם מותר (כמו שכתב בסימן קל"ה). לפי זה, אין בעיה בהבאת ספר תורה לבית החולה או לבית האבל אפילו בלי הכנת מקום כי אין אלו מקומות לא מכובדים, וכן משמע מה"אור זרוע", וכן כתב ב"אגרות משה" (שם) ש"מדינא להמשנה ברורה רשאים להביא ספר תורה, אף כשלא יקראו שם ג' פעמים". ובמיוחד כיום, שבהרבה בתי כנסת יש ארון קדש קטן לספר תורה אחד המיוחד לאבלים, הרי בהעברת הארון לבית האבל יש משום קביעת דירה לספר שם.

לאור כל זאת, מן הדין אין מניעה להביא ספר תורה לבית האבל גם אם יקראו בו פחות משלש פעמים. עם זאת, כדי לצאת ידי המנהג המובא ב"ערוך השלחן" וב"אגרות משה", יש להשתדל לקרוא שם שלש פעמים. ניתן להגיע לשלש קריאות בקיום מנין למנחה בשבת. אם לא היה אפשר אז, הרי כהצעת ה"אגרות משה" יעשו מנין פעם אחת ביום קריאה אחר האבלות.